

Széles kárász

– az Év Hala verseny idei nyertese –

A Kárpát-medencei halászat bibliáját, A magyar halászat könyvét 1887-ben közreadó Hermann Ottó valószínűleg nem gondolta, hogy még másfél száz esztendő sem telik el, és az általa csak „mocsári halként” aposztrófált széles kárász a kipusztulás szélére sodródik. Sajnos ezen az úton jó néhány fajtárs követi írásunk tárgyát, hiszen a réticsík milliárdjai éppúgy megfogyatkoztak, mint a „nyálkás czompó” és a „lápi pócz”. Az okok közismertek, a rohamtempóban fejlődő ipar és mezőgazdaság, a szédítő nagyságú népességrobbanás menet közben szétaposta a természetes, önfenntartó vízi ökoszisztémákat. Ahol ezek alapjaiban sérültek – árterek eltűnése – ott már csak menteni lehet a töredékeiben még meglévő állományokat.

Az evolúció, az alkalmazkodás képessége hihetetlen eredményeket produkál, de ha egy-egy faj két tűz közé kerül, elfogynak tartalékai, s kipusztul. A halak közül a „mocsárlakók” – a széles kárász, a compó, a vörösszárnyú keszeg, a réticsík – majdnem így jártak. Nem csak a lecsapolás okozta élettérszűkülés, az ipari szennyezők megjelenése, a kiszámíthatatlan torrens vízjárások okozták vesztüket. Ezeket, még ha csökkenő létszámmal is, de túléltek volna. A tördőfést a náluk sokkal erőszakosabb betolakodók – betelepítettek – megjelenése okozta.

Az ezüstkárászt az 1950-es években dühöngő és az akkori pontytenyésztést alapjaiban fenyegető hasvízkór ellen hozták be. Elődeink – akkori ismereteik szerint – egy a betegségekre rezisztens esetleges „pontypótlót” láttak benne. A gyorsan elszaporodó, rendkívül agresszíven terjeszkedő fajról hamar kiderült, hogy nem csak a tógazdasági járulékhalaknak – compó, széles kárász, keszegfélék – lett konkurens. Gátlástalan szaporodásával, takarmánypusztító zabálásával, gyenge növekedésével alapjaiban veszélyeztette a pontytenyésztést. Amíg a tógazdasági haltenyésztők sok kínlódással és kudarcral megtalálták az ellenszerét – harcsakihelyezés, vízszűrő rendszerek, tótalajfertőtlenítés –, addig a megmaradt természetes élettereket rohamtempóban foglalta el. Esélye sem volt a parti öv leszélét birtokló, táplá-

lékban gazdag, vízi növényzettel erősen benőtt területekre szakosodott őshonosoknak, köztük a széles kárásznak, hogy megtarthassák életterüket a jövevény rokonnal szemben. De nem csak az ezüstkárász a felelős, van még elég más ok is, elég, ha csak a törpeharcsára és a razbórára gondolunk. De a cikk témája nem az ok-okozati összefüggések elemzése, hanem a széles kárász fennmaradt populációinak megmentése, illetve a faj visszatelepítése régi élőhelyeire. Hisz alapvetően értékes tógazdasági járulékhalkról, illetve megbecsült természetesvízi horgász- és halászszakmányról van szó.

1. A tenyésztési programunk elemei

Mesterséges szaporítás, melynek három útját jártuk végig, amíg a leghatékonyabbnak bizonyultat kitapostuk. A mesterséges szaporítás hipofizálással nem szakmai bravúr, a hazai halfaunánk jórésztét még a boldog TEHAG-os időkben végigpróbáltuk. Eltérés a fajok között, jó anyaállományt feltételezve, csak az ikráérés időtartamában, és a hipofízis-kivonat dózisában volt.

A széles kárászt hipofizálva, fejve, 2005-ben szaporítottuk. A néhány tíz darabból álló anyaállományt lefejtük, de az eredménye – kb. 50000 db lárva – mindenhez kevés volt, a fejés után pedig az anyák jó része elpusztult. A második, sokkal egyszerűbb, de hasonlóan kis hatékonyságú módszer a fészekre történő csoportos, hipofizálással szinkronizált ivatás volt. Az ikrával borított műanyagfészkeket óriás Zuger-edényben keltettük

1. kép. Széles kárász az Aranyponty Zrt.-ből

ki. A lárva előnevelése kb. a pontyhoz hasonló hatásfokkal sikerült.

A fenti módszerek a nagyüzemi ivadékneveléshez – kis volumenük miatt – csak az időt vitték, a néhány tízezer darab előnevelt hal nem jelentett kereskedelmi tételt. A cél pedig a klasszikus polikultúrás tógazdasági keretek között akár százmázsás tételekben történő, legalább százötven grammos kétnyaras ivadék nevelése volt. A fentiekből kiindulva Lévai Péter, a Hal-Gazda Kft. tulajdonos ügyvezetője, aki mellette az Aranyponty Zrt. termelési igazgatója is, kidolgozta azt a nagyüzemi technológiát, melynek segítségével csak döntés és piac kérdése, hogy mennyi széles kárászt termelünk.

A 2006-ban indított programot egy erős, jól felkészített anyaállomány előállításával előzte meg. Egy újszerű, kistavas ívatási módszerrel, kétlépcsős előneveléssel, polikultúrás körülmények között került sor az egynyaras ivadék előállítására. A módszer lényege, hogy egy kisméretű (600–800 m²), szűrt vízzel feltöltött tóba, vadhalaktól mentes körülmények közé áprilisban helyezzük ki a megfelelő mennyiségű, 30–40 dkg-os anyahalakat. Az időjárási, hőmérsékleti viszonyoktól függően, szakaszos ívással történik a szaporodás. Amikor az első ívás napraforgómag nagyságú ivadékok megjelennek, akkor még egy háromhetes előnevelésre áthalásszuk őket egy nagyobb tóba, monokultúrás körülmények közé. A két-három hullámban ívó anyákat intenzíven etetjük táppal, és a képződött ivadékokat túllhalóval, nagyvízen halásszuk át. Az ívás stimulálható, ha az ívató tó vízszintjét borús, esős, légnyomáseséses időszakban 15–20 cm-rel emeljük vagy süllyesztjük. A fenti technológiával – százazres nagyságrendben – 2006-ban nyertünk először ivadékokat.

Az utónevelés után két úton történt az egynyaras halak előállítása. Az elsőben monokultúrában tartva, tápon neveltük, a másodikban szeméthalmentes, áruhaltermelő tóban, aláhelyezve a kétnyaras halnak. Mindkét esetben 0,8–1,6 dekásig szóródott átlagtömegű ivadékokat nyertünk. Fontos, hogy az áruhalas tónál csak akkor halászható az ivadék, ha óvatos vízeresztéssel, nagy szemű hálóval szelektálva az áruhal zömét letermeljük, és csak ezután használunk apró szemű ivadékhálót.

A másik megoldásban, ha technikailag lehetséges, ritka pálcás rácson történő vízeresztéssel csapdába szöktetjük a vízzel elúszó ivadékokat. Egyetlen korosztály nevelésénél a helyzet egyszerűbb, figyelni csak arra kell, hogy a kifogyó plankton után – június vége, augusztus – megemelt fehérjetartalmú takarmányt vagy tápot kell etetni a jó eredmény eléréséhez. A technológia semmiben sem tér el a ponty egynyaras nevelésében megszokottól. Tizenöt-húsz százalék amur, illetve busa ráhelyezése javítja az eredményességet, hátánya viszont, hogy válogatni kell lehalászáskor az ivadékokat.

Az egynyaras ivadékokat a második évre áruhalas polikultúrába helyeztük át, ahová csak előnevelt ragadozót helyeztünk ki, elkerülendő az esetleges kifalást. A gondos, szeméthalmentes feltöltésen kívül semmilyen technológiai változtatást nem alkalmaztunk. Az így termelt kétnyaras ivadék átlagsúlya 10–16 dkg, ami kíméletes válogatással gond nélkül halászható a piaci ponty mellett. A harmadik évi nevelés szintén áruhaltermelő tóban, járulékos kihelyezéssel történik, az elérhető optimális hozam 100–150 kg hektáronként. Tapasztalataink szerint az állomány főleg a takarmányozott ponty melléktermékét, az ürüléket, illetve a ponty által meghagyott apró zooplankton és a parti sekély vizek bentoszáta fogyasztotta. Hozama pluszként jelentkezett az átlagos pontytermelés mellett. Az átlagtömeg hároméves korban 300–400 g, de jó körülmények között 500 grammig is fölment.

2. Kihelyezés

Az első jelölt halak kihelyezése a Balatonba 2008-ban történt (400 kg). A szórványos horgászfogásokból nyert adatok alapján erőteljes növekedést tapasztaltunk. Ezen felbátorodva 2009-ben száz mázsa 16–20 dkg-os átlagsúlyú széles kárászt helyeztünk ki a tóba, Almádi, Tihany és Siófok térségében, egy részüket jelölve. Ez a hal a balatoni halászat jellegéből adódóan nem a halászsákmány részét képezi, zömmel horgászok fogják, azokon a parti hínáros, nádas szélvizeken, ahol eredetileg is élt ez a szép kis halunk. Hasznáról csak annyit, hogy szúnyogok milliárdjai nem kelnek ki a Balatonnál, mert a széles kárász falánk csapatai óriási mennyiséget pusztítanak el belőlük. Nem túlzás, hogy felszaporodott állományuknak komoly szerepe lehetne a biológiai szúnyogirtásban. Hátha még jelentős compóállomány is társulna hozzá!

3. Termelési eredmények

2006-tól kezdődően a Hal-Gazda Kft. és az Aranyponty Zrt. évente átlag 25–30 mázsa egynyaras, illetve 160–200 mázsa kétnyaras ivadékokat állít elő. Ehhez 20–30 mázsa háromnyaras is társul, aminek egy része az anyahalak utánpótlására szolgál. Mivel az értékesítés zöme horgászegyesületek felé történik, a termelés nagyságrendjét az ő igényeik határozzák meg. Reméljük, hogy a jövőben egyre több helyen telepítik majd az aranykárásznak is nevezett széles kárászt, így a halfaj további térnyerésére számíthatunk. Egy-két évtized alatt számos önfenntartó állomány jöhet létre szerte az országban ebből az aprócska, de szép és értékes őshonos halunkból.

Lévai Ferenc